

Справа «П'єр-Блош проти Франції» (Pierre-Bloch v. France)

У рішенні, ухваленому 21 жовтня 1997 року у справі «П'єр-Блош проти Франції», Суд постановив, що:

- ч. 1 ст. 6 Конвенції не може застосовуватися до провадження в Конституційній Раді, коли вона розглядає спори щодо виборів депутатів парламенту;
- застосування ст. 13 було неможливим;
- не було необхідності розглядати скаргу щодо порушення ст. 14.

Обставини справи

П. Жан П'єр-Блош, 1939 року народження, є громадянином Франції. На загальнодержавних виборах 21 і 28 березня 1993 року він був кандидатом від Об'єднання за французьку демократію (UDF) по 19 виборчому округу м. Париж, під час другого туру виборів його було обрано.

27 березня 1993 року він надіслав фінансовий звіт про використані на передвиборчу кампанію кошти до Національної комісії з рахунків виборчої кампанії та політичного фінансування. Звіт було нею відхилено 30 липня 1993 року, оскільки в ньому були задекларовані витрати в розмірі 440 603,15 франків та надходження в розмірі 512 661,01 франків. Комісія вважала, що необхідно було ще додати витрати на опитування громадської думки, замовлене Об'єднанням і проведене 26 жовтня 1992 р., та що справжня сума витрат сягала 816 663,84 франків, внаслідок чого перевищила встановлену законом верхню межу на 316 666,84 франка. 30 липня 1993 р. Комісія направила матеріали до Конституційної Ради відповідно до ст. 136-1 Кодексу законів про вибори; виборці округу також подали заяву до Конституційної Ради.

Заявою, зареєстрованою 8 вересня 1993 року, заявник оскаржував законність рішення Комісії в Державній Раді.

24 листопада 1993 року Конституційна Рада позбавила заявника права виставляти свою кандидатуру на виборах протягом одного року, починаючи від 23 березня 1993 року, і проголосила, що він втратив своє місце в парламенті, та оцінила суму його видатків у 588 987,14 франків.

30 листопада 1993 року заявник, оскаржуючи зроблену Конституційною Радою оцінку використаних ним під час виборчої кампанії коштів, а особливо долучення до них витрат на проведення опитування, подав до Конституційної Ради заяву, вимагаючи виправлення цих помилок. У листі від 2 грудня 1993 року адвокат заявника звернувся до Генерального секретаря Конституційної Ради з проханням поінформувати його про дату слухання справи. Заявник, окрім своєї попередньої заяви від 7 грудня, надіслав ще одну, в якій протестував проти форми рішення та процедури, що мали місце. Він також стверджував, що йому було відмовлено в можливості подати остаточні докази, оскільки про дату слухання справи його не було поінформовано.

17 грудня 1993 року Конституційна Рада змінила свою оцінку використаних коштів – тепер вони оцінювалися в 563 572,46 франків, але не вирішила нічого щодо заяв, які стосувалися форми та процедури. Про дату слухання справи заявникові повідомлено не було.

8 квітня 1994 року Національна комісія визначила суму, яку заявник повинен був сплатити на користь держави в розмірі 59 572 франка. 9 травня 1994 року Державна Рада визнала заяву від 8 вересня 1993 року такою, що розгляду не підлягає. 9 червня 1994 року заявник подав скаргу до Адміністративного суду м. Париж на рішення Національної Комісії від 8 квітня 1994 року.

14 листопада 1994 року у розгляді його скарги було відмовлено.

Зміст рішення Суду

Суд наголосив, що провадження в Конституційному Суді не є достатніми, щоб винести їх за межі положень ч. 1 ст. 6 Конвенції. Отже, необхідно було з'ясувати, чи провадження стосувалося «визначення громадянських (цивільних) прав і обов'язків», чи

«кримінального обвинувачення».

Оскільки те, що має місце спір, сумніву не підлягало, завданням Суду було визначити, чи стосувався спір _громадянських (цивільних) прав та обов'язків_. Суд зауважив, що заявник був зобов'язаний законом не перевитрачати кошти на фінансування своєї кампанії, як і всі інші кандидати. Конституційна Рада, постановляючи про перевищення суми та позбавляючи заявника посади та права балотуватися, у тому числі до Національної Асамблеї, таким чином поставила під загрозу його право висуватися на виборах до Національної Асамблеї та права на збереження його місця в ній. Це право було політичним, і тому воно знаходиться поза дією положень ч. 1 ст. 6 Конвенції. Суд також визнав наявність майнового інтересу заявника, оскільки відповідно до рішення Конституційної Ради про перевищення меж витрат, Комісія зобов'язала його сплатити суму, еквівалентну розміру перевитрат. Більше того, відшкодування витрат було неможливим до затвердження звіту Національною Комісією. Цей економічний аспект справи не робить провадження «цивільним» у розумінні ч. 1 ст. 6 Конвенції. Нemoжливість забезпечення відшкодування витрат на виборчу кампанію в разі перевищення межі максимальних витрат зобов'язує обмежувати витрати на вибори, які, разом із самим обов'язком, виступають частиною процедури використання права, що розглядається.

Безперечно, обвинувачення було висунено, і обов'язком Суду було з'ясувати, чи воно мало кримінальний характер. З приводу цього Суд взяв до уваги три критерії: визначення правової кваліфікації правопорушення в національному законодавстві, природу правопорушення та природу і суворість покарання.

Національна Комісія вивчала фінансові звіти кандидатів та у випадку, коли знаходила перевищення, що є порушенням Кодексу законів про вибори, надсилала матеріали до Конституційної Ради, юрисдикція якої поширювалася на справи, пов'язані з виборами депутатів парламенту. Якщо Конституційна Рада виявляла перевищення меж витрат, кандидат міг бути позбавлений права виставляти свою кандидатуру на виборах строком на один рік і був зобов'язаний сплатити до бюджету суму перевитрат, визначену Національною Комісією. Ці положення, а тільки вони застосовуються до даної справи, ніяк не можуть бути віднесені до кримінального права Франції, оскільки розділ Кодексу законів про вибори стосується «фінансування та контролю витрат на вибори», тобто виборчого права. Отже, їхнє порушення бути злочином не може за своєю природою.

До кандидатів, які порушили межі витрат на виборчу кампанію, можуть бути застосовані три заходи відповідальності: відрахування з числа кандидатів, покладення зобов'язання сплатити суму витрат і вжиття заходів, що передбачені ст. L/113-1 Кодексу законів про вибори.

1. Відрахувати з числа кандидатів особу могла Конституційна Рада в разі перевитрат коштів на виборчу кампанію, а в разі обрання він втрачав мандат. Метою такої відповідальності було примусити кандидатів дотримуватися грошового ліміту. Як міра для належного проведення виборів така відповідальність, на думку Суду, лежить поза межами кримінальної кваліфікації. Накладена Конституційною Радою дискваліфікація була обмежена терміном в один рік і застосовувалася лише щодо виборів до Національної Асамблеї.

Таким чином, Суд постановив, що ані за природою, ані за ступенем суворості такий вид юридичної відповідальності не може бути визнаний «кримінальним».

2. Обов'язок сплатити суму перевитрат. Якщо Конституційна Рада знаходила перевищення суми допустимих витрат, то за рішенням Комісії кандидат повинен був сплатити до державної скарбниці суму, рівну розміру перевитрат. На думку Суду, з самої природи платежу впливає необхідність повернення державі коштів, якими кандидат неправомірно скористався для отримання голосів своїх виборців. Більше того, цей захід також був передбачений для забезпечення належного порядку проведення виборів і рівності кандидатів. Суд вирішив, що сума до сплати не була визначена ані наперед, ані за фіксованою шкалою, а також що ряд інших особливостей відрізняв характер цього обов'язку

від сплати кримінальних штрафів, а саме: відсутність записів у документах, пов'язаних із кримінальним провадженням; те, що за кілька злочинів не застосовується кілька видів покарань; санкція за несплату не передбачає ув'язнення. Суд постановив, що за своєю природою зобов'язання відшкодувати перевитрати не може вважатися штрафом, що передбачається кримінальним правом.

3. Заходи відповідальності, передбачені ст. L-113 Кодексу законів про вибори. Ця стаття в таких випадках передбачає накладення штрафу в розмірі 25 000 франків та/чи ув'язнення на 1 рік, тобто покарання, що накладаються кримінальним судом. Але Суд зазначив, що вказані покарання в справі не розглядалися, оскільки провадження за цією статтею не розпочиналися.

Таким чином, Суд постановив, що ані цивільний, ані кримінальний аспекти справи не підпадали під дію ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Оскільки скарга заявника стосовно того, що він зазнав дискримінації за свої політичні переконання, не була повторена ним у Суді, Суд постановив, що не було необхідності розглядати це питання окремо. П'єр-Блош оскаржував неможливість подання скарги, через що апеляція на рішення Конституційної Ради подана не була. Суд наголосив, що гарантоване ст. 13 Конвенції право на звернення до суду для захисту порушених прав стосується лише прав, захищених Конвенцією, і постановив, що відповідно до рішення щодо заяви про порушення ч.1 ст. 6 та ст. 14 Конвенції, дана справа під дію ст. 13 Конвенції не підпадає.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.